

אור ההלכות

הליכות עם ישראל

עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה

רח' נחל גמלא 1, קרית אונו, ת.ד. 211, מיקוד: 55100

בשיתוף: "אורות יצחק", גרעין תורני קהילתי - מודיעין

גליין חודש תשרי התשע"ו
גליין מס' 96

מ"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

תובנות ירח האיתנים

למחול ולסלוח בשמחה למי שהתחרט באמת על פשעו.

מדוע מרבים בוודיים?

זכורני, בהיותי ילד קטן בראשית שנות העלייה מתימן, כשעדיין הוריי גרו בקדימה. יום אחד, אבי ואמי עמדו לנסוע לחתונה, ביקשתי להצטרף והם הלבישו אותי בחולצה לבנה שמאוד אהבתי. עד שתחל הנסיעה פניתי אנה ואנה בציפייה לנסיעה הקרבה. בטרם יצאנו, הוריי הבחינו שחולצתי התלכלכה. חולצתי הוחלפה בפחות טובה מהראשונה, והדבר ציערני צער רב. למחרת, אמי כיבסה את חולצתי האהובה, ושפשה אותה היטב בידיה (שהרי לא היו אז מכונות כביסה). בכל תהליך הכביסה והליבון התבוננתי באמי בעיניים כלות. ברם, בסופו של יום החולצה כופסה, יבשה וגוהצה, ושוב להיות צחורה ולבנה, ואז שבה אלי נפשי.

זו תכלית חזרות וידיי יום הכיפורים, לכבס שוב את נפשנו, ולבנה ולנקותה. עלינו לנקות את עצמנו מכל זיק של קנאה, חמדה ותאוה. עלינו ללבן את נפשנו, "כי ביום הזה יכפר עליכם לטוהר אֶתְכֶם מִלֵּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תְּטַהְרוּ" (ויקרא טז, 5). ראשית תהליך הליבון היא בינינו לבין חברנו, המשכו בהתבוננות פנימית לעמקי נפשנו, ובסימו התבוננות ביחסנו כלפי בורא עולם. ומכאן תשובה להקדמת ראש השנה כיום דין – כדי שנצליח להכשיר את נפשנו לוידווי יום הכיפורים בלב נכון, בהכנעה ובענווה. ולבסוף אנו זוכים להיכנס לשמחת חג הסוכות מתוך התרוממות הנפש, ושמחה אמיתית של מצוה ואהבת ה'.

ברכת החג

כמה נפלא לראות את כל עמך בית ישראל יוצאים בליל יום-הכיפורים לבתי-הכנסת. השקט, הנינוחות, העדר המכוניות ורעשי עולם החומר, כולם מתברכים זה בזה, ושמחים זה בזה באחוה ובשלום. נזכה שהקב"ה יכתבנו ויחתמונו בספר החיים ובספר הזכרון, ובספר מחילה וסליחה וכפרה.

כבר ביום הדין, בראש השנה? (א). סדר החגים מעורר למחשבה: ראש השנה, יום הכיפורים, סוכות ושמחת תורה – מהו הרעיון שעומד מאחורי סדר זה? (ד). אף שאדם שמגיע לבית-הכנסת ביום הכיפורים, ומתענה ושב בתשובה אמיתית – מתכפר לו. ברם, עלינו לזכור כי עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר, ועל להתחרט ולבקש מחילה מחברו עד שיתפייס. הקב"ה רוצה שמעל לכל נהיה אנשי אמת, בעלי מוסר וערכים, ואין ערך תפילות ולתחנונים ללא התובנה הזו.

מעשה שהיה

פלוני הגיש תביעה כספית לבית-הדין נגד רב מסוים. הרב הכחיש, ובית-הדין הורה לתובע להביא עדים הודיות לטענתו. התובע הביא עד שהוא תלמיד של אותו רב שנתבע, ואותו תלמיד העיד עדות שקר נגד רבו. בית-הדין חקר ודרש, ופסק לחייב את הרב. שבוע לפני יום הכיפורים, פגש התלמיד את רבו, וברכו בשנה טובה. הרב נבוך, כיצד הוא דורש בשלומו לאחר שהעיד עדות שקר נגדו? למרות זאת, הרב באצילות רוחו לא רצה לפגוע בו, והשיב לו ברכה בשפה רפה. התפלא שהרב ענה לו בשפה רפה, וביקש לדעת מדוע. הרב הוכיחו מדוע פָּשַׁע כלפיו בעדות שקר. התלמיד התחרט והחליט לכתוב מכתב סליחה ומחילה מכבוד הרב. הרב מחל לו וביקש ממנו להעביר את מכתב המחילה לבית-הדין כדי לטהר את שמו. התלמיד העביר לבית-הדין את המכתב ושמו של הרב טוהר. זוהי דוגמה לאדם שמפייס את חברו, אדם שהבין שטעה ומתקן את טעותו. גם על הסולח להיות אציל רוח, שהרי נאסר עלינו לנקום ולנטור, אלא למחול ולסלוח. זוהי דרכם של אוהבי ה' ממשכי דרכו של אברהם אבינו. וזוהי מטרת יום הכיפורים, לרוממו מחשבת המידות הרעות, לבקש סליחה, לתקן את המעוות, ואף

במבט ראשון, יום הכיפורים נראה קצת אימתני, צום ארוך, שפע של תפילות ארוכות שבהן האדם מתווה על עוונותיו, ועד כדי כך שאפילו אם הצום חל בשבת חייבים לצום ולהתוודות. אדם שטחי שלא למד ואינו רואה את התמונה בכללותה, עלול לחשוב שתורת ישראל מעודדת חיי פרישות וסיגוף. ברם, האמת שתורת ישראל כלל איננה כזו.

תורת חיים

פעם פנתה אליי אישה מניקה בשאלה: כבוד הרב, האם מותר או אסור לי לצום? מיד שאלתייה כמה שאלות ביחס לבריאותה ובריאות התינוק, ולאחר שמיעת הדברים פסקתי לה את ההלכה. כך במקרים רבים, אני חוקר ורק אח"כ משיב. כי תורתנו היא תורת חיים, תורתנו מקדשת את החיים, מי שבריא – יצום, אבל מי שיש לו בעיות רפואיות ילך לרופא לאבחון, לאחר מכן ישאל את הרב, והרב יורה לו כיצד לנהוג. לעתים, הרב מורה לאדם חולה שעליו לאכול ולשתות, והשואל מתיירא מלאכול ולשתות ביום הכיפורים. ואז הרב אומר לו: לא, אסור לך לפגוע בבריאותך. כלומר, למרות שיה"כ נראה אימתני, תורתנו היא תורת חיים ותכליתה הראשונה לשמור על בריאות גופו של האדם מתוך מטרה שיזכה לסלול אורחות חיים ורוחניים.

בתורת ישראל אין צומות, מלבד אחד ויחיד: יום-הכיפורים. רוב הצומות שאנו נוהגים בהם נקבעו על ידי חז"ל בעקבות חורבן בית-המקדש. יתירה מזו, אף שבעקבות קידוש החודש על-ידי הראייה, ואי ידיעת חלות המועדים במקומות הרחוקים, חגגו בני חו"ל את החגים שני ימים. אף-על-פי-כן, יום הכיפורים נותר יום אחד, למרות קדושתו וחשיבותו. וגם מכאן אנו למדים על קדושת עם ישראל ותורת ישראל, שתכליתה הראשונה הוא שמירה על בריאות האדם – "וחי בהם".

צהר למחשבה

ויש להבין: (א). מדוע יש לחזור על הווידויים שוב ושוב, מדוע אין להתחרט ולבקש סליחה וזהו? שהרי החזרה על הדברים עלולה לתת טעם לפגם באיכות הווידוי ובאמירתו בחרדת קודש. (ב). לכאורה היה ראוי להקדים את הווידוי לראש השנה, שהרי כיצד ייתכן שיום הדין הוא ראש השנה והווידויים שחותמים את תהליך התשובה נאמרים רק ביום-הכיפורים? מדוע שלא נחתם לחיים

המרכז העולמי למשפט התורה

בית מדרש לדיני ממונות

מכון מש"ה לחקר משנת הרמב"ם

מכון תורני לחקר מנהגי העדות בישראל

שיעורי תורה תלמוד תורה וכולל אברכים

שבתי עיון וירחי כלה

מפעלים לטיפוח אהבת ישראל וארצו

קרנות מחקר עידוד וחסד

ארגון אשת חיל

העלון מוקדש לזכרו של

ר' חיים בן שמואל חמדי ז"ל

נלב"ע י"ח תשרי תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה

הרב ד"ר אדיר דחוח - חלוי יצ"ו

לשוב מכל חטא היא ההתנתקות ממנו... (מז"ח ח"ג, פל"ו)

מדוע אירעה השואה?

הדברים שכתבתי לעיל מכוונים גם לשואה הקשה שפקדה את עמנו. אני כופר בדעה שאסור לנו לנסות ולהבין על מה עשה אלהים זאת לנו. לדעתי, הדברים קל וחומר: אם על האדם הפרטי לנסות ולהבין את האיתותים שה' שולח לו, אז אומה שלימה, ובוודאי האומה הישראלית שהקב"ה קורא אותה "בני בכרי ישראל" (שמות ז, כב) - ודאי עוליה להתמודד עם השאלה ולנסות לספק תשובות שיסייעו לנו לשוב לדרך האמת ולכונן בארצנו "ממלכת פהנים וגוי קדוש" (שמות יט, י).

כמובן, אין תשובה אחת. כל תשובת אמת, ולו חלקית, שיש בה תועלת לשוב אל ה', לשוב לידיעת ה', לשוב לדרך ישרה ואמתית, יש בה מן הברכה. ברם, חלילה מלספק תשובה קלוקלת, בדומה למה שהצהיר אחד מהגדולים, שהשואה התרחשה "בגלל שאנשים דיברו בבית-הכנסת"! הרי יש בטענה כזו הוצאת לעז על ה' יתברך וכפירה בתורה שלימדה אותנו: "ש' הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא" (דברים לב, ד). הייתכן ששופט הצדק והאמת יעשה עוול נוראי ויגמול בעונש כל-כך לא מידתי בעבור עבירה יחסית זניחה?

סוף דבר

ונסיים באיוב, ואולי יש בזה לימוד גם על השואה. באופן כללי, מסקנת הרמב"ם היתה שחטאו של איוב היה בכך שהוא התרשל בידיעת ה', וכפי שאמר איוב: "לשמע און שמעתיך, ועתה עיני ראתך" (איוב מב, ה). כלומר, בתחילה ידעתי אותך רק במסורת אך היית רחוק מפליותי, ועתה עיני ראתך - לאחר מוסכת הייסורים ותהליך ההתבוננות המחשבתית, שכלי הואר בידיעת ה' ובהתבו.

אגרת תימן מקור נוסף שמלמדנו כי חובה עלינו לנסות ולהבין מדוע נחתים עלינו מכות וייסורים, נמצא באגרת תימן, שם כותב הרמב"ם מפורשות כי חובה עלינו להתבונן בעונשי ה'. ויתרה מזו, אי-עיון והתבוננות בעונשי ה' נחשבים לחטא חמור, ועלולים להביא עלינו מכות נוספות, גרועות מאלה הראשונות. וכך כותב הרמב"ם: "ועל ההשקפות הללו [שטוענות שהאירועים בעולם חלים במקרה] הזהיר יתעלה בספרו והודיענו ואמר, שאם אתם מריתם והבאתי עליכם מכות עונש על מעשיכם, אם תהיו בדעה כי חלותם בכך דבר שאירע במקרה ואין סבתו מפני שמריתם, הריני מוסיף לכם מאותו המקרה ואכפילהו, והוא אמרו בתוכחה 'אם תלכו עמי' (א) קרי והלכתי אף אני עמכם בקרי' [ויקרא כד, כג-כד]. וקרי' הוא המקרה והאירוע. אמה, אם עשיתם ענשי אירוע שאירע במקרה, הריני מוסיף עליכם מחומר אותו המקרה שבע על חטאתיכם" [שם]. (אגרות הרמב"ם, בתרגום הר"ם קאפח, עמ' מז).

תכלית העיון וההתבוננות

תכלית העיון וההתבוננות לאדם הפרטי ולאומה היא אחת: לנסות ולהבין היכן שגיננו, להתרחק משגינתנו ולצאת לדרך חדשה וסלולה בעבודת ה'. וגדולה תשובה שבלעדיה אין קיום תקין לעולם, וכפי שכתב הרמב"ם במורה הנבוכים: "ופשוט הוא כי גם התשובה... מן ההשקפות אשר לא תהא סדירה מציאות אישי התורתיים כי אם בסבירתה, לפי שאי אפשר לאדם שלא יחטא ויטעה, אם שטעותו בהחשיבו השקפה או מדה שאינן חשובים באמת, או בהתגברות תאוה או כעס. ואם יהיה האדם בדעה שאין מרפא לשבר זה לעולם, יתמיד בתעיותיו. ושואו גם יוסיף במידו אם לא תהיה לו עצה, אבל עם הסברא בתשובה יחזור למוטב, וישוב למצב מתוקן ביותר, וליתור שלם ממה שהיה קודם שיחטא, ולפיכך רבו המעשים המחזקים את ההשקפה הנכונה הזו המועילה מאד... והצווי הכללי

אחד היסודות החשובים ביותר בדת משה הוא הפקת מוסר מהייסורים שביאים על האדם הפרטי או על האומה. תכלית הייסורים היא להביא את האדם או את האומה ליד התבוננות מעמיקה במעשיהם ולצאת לדרך חדשה, טהורה ונקייה מסיאוב הדעות הרעות וההשקפות המשובשות. רמיה הנביא זועק על סכלות העם, שלמרות הייסורים הקשים שקדמו לחורבן הבית, והרעב הנורא ששרר בעיר ושגרר עמו מראות ומעשים מזעזעים, העם הקשה את ערפו. והנה הפסוק והמשכו: "הפיתיה אתם - ולא חלו, פליתם - מאנו קחת מוסר, חזקו פניהם מסלע - מאנו לשוב" (ירמיה ה, ג). כלומר, אפילו מלאך המוות פושט ברחובות קריה, ואין בית שאין בו זעקה וצווחה, עדיין סכלו תושבי ירושלים, ובעיקר עשירי העם, מלשוב לדרך האמת.

"פליתם - מאנו קחת מוסר"

ברם, לא רק ירמיה מלמדנו שחובה לקחת מוסר מהייסורים שחלים עלינו. אחי יוסף, שבוא עליהם צרת בנימין, עורכים שחבון נפש עמוק, שכנראה קינן בלבם זמן רב, והם תולים באופן חד-משמעי את הצרה שניחתה עליהם בכך שחטאו ופשעו ביוסף אחיהם. "ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על בלא עוון". משמעותו הברורה של כלל זה אל לנו ולא שמענו, על פן באת אלנו הצרה הזאת" (בראשית מב, כא). גם הרמב"ם, בספרו מורה הנבוכים, קובע כלל בהשגחת ה' עלינו, והוא: "אין ייסוריך בלא עוון". משמעותו הברורה של כלל זה היא, שבבוא ייסורים על אדם או על אומה, חובה עליהם לפשפש במעשיהם ובהתנלותם. ויתרה מזו, כאשר הרמב"ם מנתח את מסכת ייסוריו של איוב, הוא בפירוש מלמדנו שיש חובה על האדם לנסות ולהבין כפי כוחו, את הקורות אותו, ולנסות ולקשור את האירועים שחלים עליו לאופן התנהלותו ובחירתו.

עצרת תשובה מאהבה

אהבת ה', חלילה, עדיין נמצא עצמנו באירועים קשים הן בינינו לבין עצמנו והן בינינו לבין אויבינו. העצרת הסתיימה בתפילת ערבית

ובתפילה לרפואה שלמה לכל חולי עמנו בית ישראל.

למעלה מ-350 איש. העצרת התקיימה ליד בית הליכות עם ישראל מול הבק"ם. בעצרת הביאו לידי ביטוי עז את הצורך לשוב בתשובה לא רק מתוך יראת שמים אלא מתוך אהבת ה' ואהבת הבריות. כלי אהבת הבריות ובלי

ביום ראשון, ראש חודש אלול תשע"ה (16.8.15 למינים) התקיימה עצרת "תשובה מאהבה" בהשתתפות הרבנים הראשיים לישראל, הרב יצחק יוסף שליט"א, הרב דוד לאו שליט"א ומ"ר הרב רצון ערוסי שליט"א ובהשתתפות ראש העיר מר ישראל גל וסגניו, וראש המועצה הדתית יואב כהן. אמנים מכל העדות הענימו בפיוטים את העצרת בנוסח תימן, נוסח ספרד ונוסח אשכנז. למרות החום הכבד השתתפו

הליכות עם ישראל

"חייב אדם להקביל פני רבו ברגל"

הרינו שמחים להזמין את הציבור הרחב לקיים מצוות הקבלת פני הרב

למורנו ורבנו

הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

רב העיר קריית אונו, חבר מועצת הרבנות הראשית לישראל ונשיא "הליכות עם ישראל" ו"מכון משי"ה"

שיתקיים אי"ה ביום חמישי, ג' חול המועד סוכות

"ח בתשרי התשע"ו (1.10.15) בבית הכנסת "שיבת ציון" רחוב יצחק הלוי 6 קריית אונו

בתכנית:

16:00 - שיעור גמרא מפי הרב

17:00 - תפילת מנחה

* שאלות ותשובות

* ברכת הרב

* תפילת ערבית

הציבור מתבקש להכין שאלות תינתן עדיפות לצעירי הצאן

הציבור מוזמן * עזרת נשים פתוחה * כיבוד קל

הליכות עם ישראל עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה

בית הכנסת ארזון "אבי דוד"

הציבור מוזמן ליום עיון במשנת הרמב"ם בלסגרת

"הקבלת פני רב"

שיתקיים אי"ה ביום רביעי, ב' בחורף" סוכות, י"ז בתשרי תשע"ו (30.9.15) בבית הכנסת ארזון "אבי דוד", רח' אבן ספיר 5, ירושלים

17:00 התכנסות

18:00-17:15 הרב ד"ר אדיר דחוח חלוי יצ"ו כתיבת חזושי הלכה במשנת הרמב"ם - המהפכת שבשמרנות

תפילת מנחה

19:05-18:20 הרב אליקים צדוק יצ"ו רב קהילת עשירי ציון, יד בנימין קהלת לאור תרומיו

19:50-19:05 הרה"ג ד"ר רצון ערוסי שליט"א רבה של קריית אונו וחבר מועצת הרבנות הראשית בעיר פירות שביעת הלכה למעשה

תפילת ערבית

מנחה הרב חיים ענזי יצ"ו

כיבוד קל וגוש במקום. עזרת נשים פתוחה

תזכו לשנים רבות ומועדים טובים

מערכת 'אור ההליכות'

משתתפים באבלם של משפחת משורר במותה של אשת חבר, האם והסבתא

אשת דיבור, פעילה ומנהיגה, אשת חיל, גומלת חסדים עד לבלי די, ישרת דרך ובת למשפחה יקרה

הרבנית **שרה משורר** ע"ה

אלמנת הרה"ג **ישעיהו משורר** ע"ה מן השמים תנוחמו ולא תוסיפו לדאבה עוד.

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים.

אנו פונים לכל מי שבידו כתיב יד, תשובות, תמונות מאירועים שונים ו/או הקלטות וידאו או אודיו של

מ"ר הרה"ג **יוסף קאפח** זצ"ל

ישלח אלינו בדואר אלקטרוני: **orhalichot@gmail.com**

או בדואר לת"ד 211 קריית אונו

לפרטים נוספים: **054-2443930**

מי שלא מעוניין בפרסום תמונות האנשים המצולמים, יש באפשרותנו לערוך את התמונות על מנת להשתמש בתמונת מ"ר הגאון זצ"ל בלבד.

ברוכים יהיו המזכים את הרבים

תרומות להמשך הפצת העלון לזיכוי הרבים, ולהנצחתו נא ליצור קשר בטלפון: 050-6576418 או בדוא"ל: **orhalichot@gmail.com**

אמירת תהלים

הרב ד"ר חננאל סרי יצ"ו

על מכה, מחלה או כל צרה אחרת (הל' ע"ז יא,יב). הרמב"ם מבחין בין מי שאומר פסוקים במטרה שזכות קריאתם תגן מצרות, לבין מי שסבור שהם עצמם משפיעים ולא מצות לימודם. את השימוש בפסוקים בצורה מאגית הרמב"ם מבקר בצורה חמורה ויש בה לדעתו כפירה בתורה, שכן במקום לתת לתורת ה' מקום של מורת-דרך לתיקון אישיותו, היא מתעלמת ממטרתה של התורה ומנסה לקבל הישגים חומרניים קלי-ערך בזכות מעמדה הנעלה. הדבר דומה למי שרוצה לקבל זכויות יתר שאינן מגיעות לו רק בזכות ייחוסו למי שמגיע לו זכויות כאלה.

אותה גישה הרמב"ם הציג גם בנושא המזוזה שנזכרה בדברי חז"ל כמגינה על האדם (מנחות לג,ב), ויש מקום לטעות בה ולראותה כקמיע. לכן גם שם (בהל' מזוזה ה,ד; ו,יג) הדגיש הרמב"ם שחשיבותה ותרומתה לחיי האדם יושגו רק בהבנה נכונה של מקומה כמזכירה לאדם את יעדיו האמתיים ואת הסכנות שמהן עליו להישמר.

יהי רצון שנזכה לבנות את חיינו על אדני התפילה והמצוות שהם יסודות האמת בחיים היהודיים, ולא להישען על תחליפים שאין בהם ממש.

על העתיד להיות (רס"ג). המוסכם על כולם הוא שמדובר בספר תפילות, ואם כן תפילה צריכה להיות כמבואר בהלכות תפילה (ד,א) עם כוונת הלב, ובלעדיה לא תיחשב לתפילה כלל! לכן אם יעמוד אדם וידקלם מבלי לנסות להבין את המלים שהוא אומר, גם אם יעשה זאת עם ציבור גדול, אין זו תפילה.

האם בכל זאת יש למזמורים אלו חשיבות כלשהי? הדבר תלוי באפשרות השנייה שתיארנו: אמירת מזמורים שלא בכוונת תפילה אלא כלימוד תורה. בלימוד תורה מצאנו שיש חשיבות גם אם הלימוד נעשה עדיין בלי הבנה: "ליגרס איניש והדר ליסבר" (שבת סג,א). אדם צריך לקבוע זמן לשינון פסוקים והלכות גם אם אינם מובנים לו, שכן הבנת התורה מושגת פעמים רבות בהדרגה במקביל להיכרות שמתבססת ומתבהרת בצורה הדרגתית במחשבתו של הלומד. גם באמירת תהלים הדבר נכון, יכול אדם לשנון מזמור פעמים רבות, ובהדרגה ימצא את עצמו מבין את המלים טוב יותר, מבין את המשפטים מפנים את המסרים ומתחנך לעמידה מול בוראו, לשיחה ובקשה עמו והבנה שעליו לשפר את מידותיו האישיות.

ישנה רק גישה אחת באמירת פסוקים שהרמב"ם דחה בצורה נחרצת: מי שאומר פסוקים כ"לחש" שעצם אמירתו משפיעה לדעתו בצורה סגולתית

מנהג רווח בישראל לומר מזמורי תהלים על כל צרה שמופיעה. לעתים נדמה שמדובר במעשה שאינו מתאים לרוח התורה, אמירתם של מלים שדקלומם בלבד אמור להשפיע ולהושיע מכל נזק ומחלה, הייתכן? יש להבחין תחילה בכך שישנם סוגי אמירות שונות שצביר ואינה דומה אמירת מזמורי תהלים של אדם אחד לאמירתם על ידי חברו. יש הקוראים אותם בדרך של תפילה, יש הקוראים אותם בדרך של לימוד, ויש גם כאלה שמדקלמים אותם וכמעט שאינם מבינים בהם דבר, שהרי חלק מהמלים מקראיות ומי שאינו רגיל בהן אינו מבין.

ספר תהלים נשתבח על ידי רבים, הוא ספר התפילות הקדמון ביותר שמצוי בידנו והמוסמך מכל ספר תפילה מופך אחר. חיבורו מיוחס לדוד המלך, אולם כבר אמרו חז"ל שהוא הסתייע במה שחיברו עשרה זקנים שקדמו לו (ב"ב יד, ב). המפרשים נחלקו גם בהבנת המזמורים שתוכנם מעיד על זמן מאוחר יותר, שכן הם מזכירים את החורבן ואת גלות ישראל מארצו (לדוגמה: "על נהרות בבל" - תהלים קלז), מאורעות שהיו לאחר ימי דוד המלך. גישות שונות מוצעות במפרשים: יש הסבורים שנתווספו תפילות על הקובץ העיקרי שהתחבר בידי דוד, או שמזמוריו עברו התאמה למאורעות הדורות שאחריו (מלב"ס), ויש הסבורים שדוד אמר גם מזמורים אלו בנבואה

הרב נהוראי יהב יצ"ו

נעלי "קוקס" ביום הכפורים

יעקב אריאל: "נראה שיש לחוש מספק ולהקפיד על נעלים מיוחדות ליוה"כ, לא נעלים המשמשות להליכה כל ימות השנה, אלא כעין נעלי בית וכל הדומות להן שחשים בהן את הקרקע" (באהלה של תורה, ס' פא). אך לדעת מו"ר יוסף קאפה, סובר הרמב"ם כר"ף, שרק בעור אסור ואין ללמוד מן הטעם שכתב הרמב"ם (והנהגה למש"כ בסוף פ"ט מהל' מאכ"א ללא פירוט. ושמה כוונתו למש"כ שם שאע"פ שלאחר אכילת בשר אין לאכול חלב משך שש שעות משום "הבשר שקבין השינים", הרי שלאחר שש שעות מותר אע"פ שעורנו שם כיון שהוא כסרוח וא"צ להסירו, ומינה שאין ללמוד הלכות מן הטעם. אך הוכחה זו צ"ע), וכמו שלא נתיר מנעל עור דק שקושי הארץ מגיע לרגליו, כך גם לא נאסור נעל של לָבַד עבה. והוסף שאע"פ שיותר נצאה ביוה"כ במנעל של עץ, לא נהגו לצאת בו בתמין (ורק בה"ב), כיון שאינו כבוד היום שבו נאמר "ולקדוש ה' מכובד". וכמובן עם היות נעילת סנדל מדרבנן בלבד לדברי מאיר, יש מקום יותר להקל.

מיוחד, שמקליפותיו מכינים כיום פקקים (לבקבוקים) ושל גומא (גומא הפירוס) וכיוצא בהן... **שהרי קושי הארץ מגיע לרגליו ומרגיש שהוא יחף** (ז,א). האם קושי זה נצרך? נבאר: לפי התלמוד [בימות פרק ב', דפ"ג קא-קב] מותר לחלוץ ליבם בנעל מעץ (שעם) אך לא בנעל מלָבַד (אנפילין או אמפיליה - מיוונות: empilion), לפי שאינו נחשב "מנעל". האמוראים עורכים הקבלה בין חליצה ויוה"כ - מה שיוגדר כמנעל לעניין חליצה יוגדר כמנעל ליוה"כ, ויאסור. שוב נאָמַר (יומא ע"ב), שאסור לבריא לצאת ביוה"כ בנעל בד שעליו מניח הקיטע את רגלו התחתונה המכונה "קב" למרות שזו אינה נעל לעניין חליצה.

כידוע, חז"ל תיקנו שלא ילבש אדם ביום הכיפורים מנעלי עור לרגליו, ובכך הוסיפו לתחושת הפניעה של האדם ביום זה. נראה שזו כוונת רב נחמן בתלמוד (מסכת יומא דף ע"ז) בהביאו את הפס' בירמיה ב, כו: "מְנִיעֵי רַגְלֵי מִיַּחַף וּגְרוֹנָךְ מִצְמָאָה" כמקור לאיסור נעילת הסנדל (וע"ש שקודמיו הביאו פסוקים שרמזו למד של אבלות וצער, לכן נדחו). אמנם לפי הר"ן ועוד, חמשת עינויי היום הם מן התורה והם יישום של ה"עינוי" המפורש בתורה, אלא ש"מסרו הכתוב לחכמים" הרגדיר מה יהיה מן התורה. אך נראה שרלבנו הרמב"ם קטגוריה זאת אינה קיימת בתפיסתו ההלכתית (ואכמ"ל). ויש שדייקו כן אף מלשונו בהל' שביתת עשור פ"א: "ומצוה לשבות בו מכל אלו כדרך ששבות מאכילה ושתייה, שנאמר 'שבת שבתון', 'שבת - לענין מלאכה, שבתון' - לענינים אלו" (יתר ארבעת העינויים). וכן נראה על-פי ר"נ **רבינוביץ** בפירושו להרמב"ם (יד פשוטה, ע"מ קצו), שסתם דברי קבלה המפרשים את הפסוקים הם מן התורה.

בסבך המחלוקת נוצרו **שלוש דעות** בראשונים: (א) **לרש"י** - מנעל מעץ, וכ"ש מעור, חשובים מנעל ואסורים. אך מבד, וכ"ש מסיבי דקל ועשבים או מסודר (כמסופר על כמה חכמים שהיו נורכים על רגליהם לצאת בו ביוה"כ. ראו יומא, דף ע"ב) - אלו מותרים כי אינם מוגדרים "מנעל" (וכך עולה מפשט הסוגיה ביומא). (ב) בעל **'ספר המאור'** (ר' זרחיה הלוי) מבין שפל מנעל אסור, לָבַד מסודרא וסמרטוטין שכורכים על העור, שאינם מנעל. בדומה לכך כותב הב"ח: "וכן ראיתי מרבתי שהלכו יחף לגמרי ... וכן יש לנהוג לכתחילה". (ג) **הרי"ף** הרא"ש והטור, וכ"פ השר"ע - רק נעל מעור אסורה, וכל שאר סוגי המנעלים מותרים (כן פשט הסוגיה ביבמות).

לא כן דעת מו"ר הר"י קאפה, שלפיו רק אכילה ושתייה מפורשת בקרא, ולכן רק היא מהתורה (שם אות יג), וכן דייק מדברי רבנו בפי"מ"ש. מ"מ נראה שהכוונה המקורית הייתה שילך אדם יחף כיון שכל מנעל מחומר אחר לא היה מצוי כ"כ אלא דרך עראי. ושמה זו כוונת התוספתא כפפורים ד,א הדחיה להלכה, האוסרת אפילו נעל מבד בניגוד לתלמוד, וז"ל: "ואסור בנעילת הסנדל...אפילו באנפיליא של בגד" (וראה שם בהערות הר"ש ליברמן, שמביא דעה ייחודית של הר"י מיגאש, שאסר אפילו במנעל מבגד מפני מראית עין כדעת התוספתא, מפני שיש לה צורת מנעל, ורק בביתו בצנעה מותר).

החלוקה **המערכת**: לפני כתובים שנים ויותר, החלו בארה"ב לייצר סנדלים ושאר 'נעלי נוחות' מחומר פלסטי קל, והם נכנסו בשם המסחרי **"קרוקס"** (Crocs) משהגיעו ונפוצו הרבה גם בישראל, נשאלו רבני ימינו ונחלקו: האם יש לאסור את ההליכה בהם ביוה"כ ובתשעה באב, שמה מחמת נוחותם היחסית אין מקיימים בהם מצוות עינוי?!

לשון רבנו הרמב"ם על מורכבותה בעניין זה זכתה לביורור נרחב: "ומותר לצאת בסנדל של שעם (על-פי רבנו בפי"מ"ש כלים פ"ד מ"ד, הוא "אלכזיראן", עץ החָזָן, במבוק. וי"מ שהוא מין עץ אֶלון

אך היכן למקם את רבנו הרמב"ם במחלוקת זו? בשו"ת **'פנים מאירות'** (ר"מ איינשטט, המאה 18, מרבתי של ר"י אייבישיץ), כתב שהרמב"ם מצריך תנאי נוסף על דברי הרי"ף, והוא שיהיה מנעל שבנעילתו מרגיש קושי הארץ כמו בנעל משעם אף אם אינו מעור, ולכן לא פסק שבקב הקיטע אסור לצאת, כי זה מובן מאליו וממילא גם נעל מ"לָבַד" עבה אין לצאת. וכ"כ 'ערוך השולחן' לרי"מ אפשטיין. בדעת הרמב"ם לאסור אף מנעל של עץ שאין קושי הקרקע מגיע לרגליו.

בפי' **'יד פשוטה'** כתב בדעת הרמב"ם שמנעלים מספקים שתי מטרות: (א). הגנה מפני הקור ושאר מזיקין שעל הארץ. (ב). תמיכה רכה לכף הרגל. המטרה הראשונה מותרת. אך השנייה נאסרה כיון שהיא לעינוג. ובדומה לכך כתב הרב

לכל קוראי העלון וכל בית ישראל: תבושרו במחילה וסליחה וכפרה

ש. רב מכובד העביר אצלנו לאחרונה שיעור, שבמהלכו הסביר למשתתפים שהאיטורים הקלים עלינו לגבי מעשי כישוף, אוב, מונון וכי' מבוססים בעצם על כוחות שהם מעבר ליכולתם של רוב האנשים - והתורה, פשוט, אסרה על ישראל להתעסק (עם) [ב] אותם כוחות. לאחר מכן, אחת מבנותיי - המתחזקת בשמירה על התורה, כתוצאה משיעור רבנים כגון הרב זמיר כהן - שאלה אותי: "אם אני לא מאמין באמונות טפלות אלו, מדוע אני משתמש בסידור 'שיחי ירושלים', שבו ישנה תפילה שבאמצעותה התפלל מבקש להניצל מ'עין הרע'?" מה תשובת מארי? בבקשה!

ת. א. לפי רמב"ן ופרשנים נוספים, יש כוחות בכישוף וכיו"ב, אלא שהם כוחות טומאה, והתורה אסרה אותם. לפי רבינו, אין בהם ממש, ואינם אלא מעשי אגלות, והתורה אסרה אותם.

ב. לפי רבינו, יש מקום לתפילה שה' יציל אותנו מעין הרע. כי עין הרע האמורה, לפי רבינו אינה ענין מיסטי, אלא נזקים בין בני האדם, בשל קנאה וצרות עין וכיו"ב.

ש. האם מי שרוצה ללכת בדרכיו של הרב קאפח ולפסוק כרמב"ם, צריך ללמוד בישיבה הגבוהה את שאר הראשונים? האם אפשר ללמוד רק את פירושו הרב קאפח לרמב"ם בשביל להבין את הרמב"ם? האם די בכך בשביל לגדול בתורה להיות תלמיד חכם? או שמא צריך לפגוש וללמוד גם את שאר הראשונים ואת הש"ע ונשיאי כליו, ש'ש' שאין דרכי לפסוק כמותם? ומה הדרך בלימוד האמונה? האם ללמוד רק 'ראשונים'? האם ללמוד אותם לבד בלי הדרכה (הוסדר) [הוא דבר אפשרי ורצוי], או עלול לגרום הנהגה לא נכונה וחסרה? ואין גדלו בתיומן להיותת"ח?

השאלה לא נובעת מ"ו מחסור הערכה לגאון העצום, אלא מתוך מפתח עם תלמידי מסויים שטען כך, ואין אני [השואלק] מבין את ההדרכה הזו שקיבל משיהו שהיה תלמידו של הרב קאפח. וכיוון שידעתי שכבוד הרב שימש את רב קאפח שנים רבות, בטוחני שימצא חרפה לכאבי.

ת. התשובה לשאלתך תלויה במסגרת שבה אתה נמצא. לפי מיטב הבנתי, אתה לא נמצא בקהילה ובמסגרת קרובה לשיטת הרמב"ם והר"ן קאפח, אלא אתה נמצא במסגרת ישיבתית. ולכל מי שנמצא במסגרת ישיבתית, אני נוהג לייעץ ללמוד כמו בישיבה, כדי להיקלט בה ולקבל ממנה את המירב ואת המיטב, ורק כתוספת למה שלומדים בישיבה ילמד האברך דברים שלבו חפץ, כגון משנתו ההלכתית של הרמב"ם וכן משנתו ההגותית.

במקרה זה די בלימוד ראשוני, לימוד משנה עם פיה"מ של הרמב"ם ומשנה תורה, וכן את הקדמותיו של הרמב"ם ואגרותיו. קשה לאדם רגיל ללמוד את רבינו עם פירושו המקיף והמורכב של מארי ז"ל, אלא הייתי מציע לך ללמוד תחילה עם "יד פשוטה" [והר"ן רבינוביץ] ועם פירושו של הרב שלמה צדוק, ורק לאחר מכן, תלמד הרמב"ם עם פירושו של מארי. בתיומן ללמוד כשיטת המשנה והתלמוד "בן חמש למקרא, בן עשר למשנה, ובן חמש עשרה לתלמוד"; ואחרי שרכשו בקיאות, היו ה"ח' לומדים בפני עצמם, בישיבה שלהם, ולימודם היה הלכה למעשה; ומטבע הדברים עיניו בראשונים ובאחרונים, ברמב"ם ובשו"ע עם נושאי כליהם וכיו"ב.

ש. האם ע"פ הגמרא בעבודה זרה (דף יז, בסוף ע"א) ניתן להבין שיש אפוסטרופוס לעריות? (הרי החכם הנזכר שם ספק מדעת עצמו שיתגבר על צדו).

ת. הכלל - "אין אפוסטרופוס לעריות", וכמו כל כלל, יש בו יוצא מן הכלל, ואין למדים מהיוצא מן הכלל,

שהיא בת העולם הבא.
ב. לא קראתי את דבריו, ואיני יכול להתייחס לדבריו רק מכח דברים חלקיים, אך עלונו לדעת שיש דברים יצריים עזים - כמו בין היתר היצר המיני - שמסוגלים להכשיל גם גדולים, כי אין אפוסטרופוס לעריות. אין צורך לחפש את השטן מחוץ לאדם, שכן חז"ל אמרו: "הוא שטן, הוא יצר הרע, הוא מלאך המוות" [נבא בתרא טז,]. שהרי המוות הוא כילו החומר, והחומר הוא גורם היצר הרע והוא השטן.

קרבן שלום כהן
 על שם ר' שלום כהן ז"ל
 ואלמנתו מרת נעמי תבל"א

בשיתוף
מכון מש"ה
 לחקר משנת הרמב"ם
 מיסודה של הליכות עם ישראל

מכריזים על תחרות כתיבת מאמרים במטרה להנציח את זכרו של אבינו היקר ר' שלום כהן ז"ל, ואלמנתו נעמי תבל"א.

לרגל יום השנה לפטירתו, שיחול ביום ראשון י"ט אדר א' תשע"ו, פונים אנו לציבור הלומדים והחוקרים, לכתוב מאמרים תורניים לזכרו.

ועדת רבנים בנשיאות מו"ר הגאון הרב רצון ערוסי שליט"א תבדוק את המאמרים, והמציטיינים יזכו במלגות כספיות נאות עד 4000 ₪. המלגות יחולקו בכנס מיוחד שייערך בעז"ה בתאריך י"ט אדר א' תשע"ו.

את המאמרים יש לכתוב בנושאים הבאים:
חופה וקידושין, מנהג יהודי תימן מול מנהגים מאוחרים הנהוגים כיום.
ברית המילה, מנהג יהודי תימן מול מנהגים מאוחרים הנהוגים כיום.
אבלות, מנהג יהודי תימן מול מנהגים מאוחרים הנהוגים כיום.

המאמרים צריכים להיות עיוניים ומקיפים. על הכותב לצטט את האמור במקורות על הנושא הנבחר, לבאר את שרשי המנהג הקדום והתאמתו למקורות, ואת המנהג החדש הנהוג כיום מול המנהג המקורי. קיימת אפשרות לבאר מנהג מסוים על פי הנהג במחוזות שונים של יהודי תימן, ולהסמיכו למקורות ולהלכה.

המטרה בכתיבת המאמרים אינה להעתיק דברים מפורסמים שכבר נכתבו, אלא לבאר נקודות עמומות ונושאים שלא נתבארו, ולשפוך עליהם אור, בעיון ובצורה מקיפה. כל מאמר צריך להכיל כ- 25 עמודים לכל הפחות.

את המאמרים יש להגיש עד ראש חודש שבט תשע"ו, ולהעבירם לכתובת דואר halichot@zahav.net.il

אור ההליכות
 הליכות עם ישראל

עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה
 רח' הרב שלום יצחק הלוי 4 קריית אונו ת.ד. 211, 55100

תבני המערכת: הרב צפניה ערוסי, אבי חמד, אביעד צהבי, ישראל והב, שמואל חמד, אריאל פרחי.
 טל': 03-5343658 פקס: 03-5343658
 דוא"ל: orhalichot@gmail.com
 מספר המערכת בספרייה הלאומית: 2789255

כתובת לתרומות להמשך הפצת העלון: ת.ד. 5042 נתניה

לכו אל יוסף. אָפֶר יֵאמֶר לְכֶם תַּעֲשׂוּ מַעַם

[שאלה] שנמצאת מתחת מיטה של האם מותר מיטות קומות? לשים דברים [תשובה] מכוסים או ב"ה תמוז תשנ"ט סגורים באופן כבוד ר' חיים פקוביץ נ"י לשאלותיך הרמטי תחת המיטה, והאם מותר להניח אוכל על המיטה, ותשובתך היא כן. כל החשש של תחת המיטה הוא שמה נפל עליו רחש כל שהוא. הרמטי אין בו משום אסור

קוראים נוספים המעוניינים לפרסם תשובות לזיכוי הרבנים, מאת מו"ר הגאון רבי יוסף קאפח זצ"ל מוזמנים ליצור קשר בטלפון: 054-2443930 או בדוא"ל: orhalichot@gmail.com

בשורה משמחת וחשובה

מכון מש"ה שמח לבשר לכל שוחרי משנת הרמב"ם שיש עתה קו טלפון ייעודי להאזנה לשיעורי מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א בנושאים שונים בהלכה, בהשקפה, באקטואליה, משפט ופסקים. מס' הקו: 0799-110-110

השירות הוא 24 שעות ביממה והוא בעלות שיחה טלפונית רגילה. **הוי כל צמא לכו למים ואין מים אלא תורה, ואין תורה נקייה זכה, ברה ומאירה כמשנת רבנו הרמב"ם.**